
Bognoter

Fængslende optegnelser

Umiddelbart kan denne udgivelse synes helt ude af trit med de kulturelle og politiske konjunkturer. Men Gramscis fængselsoptegnelser - hvor "ufærdige" og ubearbejdede de end er - er ikke blot en af de mest originale marxistiske teoridannelser fra det tyvende århundrede; de burde stadig kunne levere bidrag og inspiration inden for et bredt felt af sociologisk, kulturteoretisk og politisk tænkning. Derfor er det glædeligt, at de nu foreligger - i et meget fyldigt udvalg - på dansk.

Med udgangspunkt i det italienske kommunistpartis problemstilling er i mellemkrigstiden er det Gramscis ambition først og fremmest at kortlægge det politiske område og spilleregler på samme måde som Machiavelli tidligere har gjort det: Machiavellis storhed består i, at han som den første udskiller politikken fra etikken. Gramsci vil skrive en moderne udgave af *Fyrsten*. Det er i denne forbindelse, at han i særlig grad interesserer sig for de intellektuelles rolle i samfundet i almindelighed og i forhold til det politiske lederskab: de intellektuelle som formidlere af viden og værdier, af uddannelse, religion, ideologi, rationalitet m.m. og i tilknytning hertil deres udøvelse af forskellige former for lederskab i forhold til forskellige interesser, klasser og institutionelle apparater.

Ud over den hegelianske og marxistiske tradition henter Gramsci inspiration fra vidt forskellige side. Nogle af de vigtigste er de Benedetto Croces filosofi med dens begreb om de autonome intellektuelle og

Max Webers religionssociologi, specielt hans arbejde om protestantismens etik. Ligeledes beskæftiger Gramsci sig med de intellektuelles rolle inden for den katolske kirke, hvor jesuitterne står centralt.

Disse og mange andre sammenhænge belyses i et meget omfattende apparat af noter og kommentarer, som her i særlig grad er på sin plads på grund af fængselsoptegnelsernes ufærdige og delvis selv censurerede karakter.

Antonio Gramsci *Fængselsoptegnelser I - II*, udgivet i oversættelse med indledning, kommentar og registre af Gert Sørensen, Museum Tusulanums Forlag, Københavns Universitet 1991, 700 sider.

K. Jensen

Foucault

Det tomme menneske er en bog om den franske idehistoriker Michel Foucault. Dens overordnede tilgang til hele Foucaults forfatterskab er at se det som "en række kapitler i en overordnet "selvets historie" belyst ud fra meget forskellige synsvinkler", som en række bud på det "lokale, konkrete og materielle spørgsmål: "hvad er jeg?" som historisk produkt." (s. 17). Dette gøres gennem en række udmærkede præsentationer af dog efterhånden velkendte foucaudianske begreber: subjekt, vidensarkæologi, diskurs, magt, genealogi osv. Forfatteren Dag Heede bringer imidlertid ikke meget nyt ind i

Bognoter

det efterhånden metastatisk voksende Foucault-arkiv, hvilket overvejende skyldes, at han befinder sig meget tæt på Foucaults egen tekst: det lykkes ikke Heede at løs-rive sig fra sit forlæg. Dette er imidlertid heller ikke intentionen, idet bogens formål er "at give en samlet introduktion og oversigt" (s. 5) til Foucaults omfattende og svært tilgængelige forfatterskab, hvilket åbenbart gøres ud fra den overbevisning, at før man kan forholde sig kritisk til et værk eller arbejde videre i forlængelse af det, må det introduceres. Et for så vidt tiltalende udgangspunkt, men man kunne dog godt have ønsket sig en mere diskuterende omgang med Foucaults tekst. Dette overlades imidlertid til andre, og for de andre, der ikke kender til Foucault i forvejen, kan bogen anbefales: den lever op til sit formål.

Dag Heede: *Det tomme menneske. Introduktion til Michel Foucault*, Museum Tusulanums Forlag, 1992, 176 sider, 198 kr.

N. Brügger

Billedetik

De nye muligheder for elektronisk billedbearbejdning (eller om man vil: billedmanipulation) rejser centrale spørgsmål af både etisk og filosofisk karakter. Kan man for eksempel fortsat tale om original/kopi, når kameraet er et videokamera til stillbilleder, hvor billedet ikke eksisterer som et aftryk på en film, men udelukken-

de som information på en diskette? Inden der overhovedet kommer noget håndfast billede frem, har fotografen eller billedredaktøren kunnet bearbejde informationen på alle mulige måder. At bearbejde billeder har altid været et redigeringsjob: man har klippet billederne til, så de passede mediet, og har man retoucheret i billedet, har det ofte været så svært at gøre, at sporene sad tilbage (alle husker de sovjetiske forsøg, hvor fødder eller skygger ikke blev fjernet). Men hvad gør man, når Saddam Husseins overskæg beskæres i bredden, så det får en forbløffende lighed med hr. Hitlers? Eller når et billede viser to personer sammen, som ikke var sammen da billedet (eller retteligen: billederne) blev taget? Og især når det er helt umuligt at se, hvis ikke man på forhånd ved det?

Mulighederne for "redigering" er med den nyeste teknik praktisk taget ubegrænsede, og Fred Ritchin giver i sin lille bog en glimrende introduktion til dels teknikkerne, dels de problematiske konsekvenser for vor opfattelse af "sandhed" og "virkelighed". Lad så gå at han i sin iver til tider fortaber sig i science-fictionagtige forudsigelser; det interessante er ikke i denne forbindelse *virtual reality* eller andet fancy, men den helt banale hverdagslige opfattelse af billeder.

Fred Ritchin: *Bildens förändrade värld*, Journal Mediaproduktion, Stockholm, 156 sider, 197 SEK.

O.Vigsø